

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

مقاله نویسی علوم انسانی

اصول تنظیم قراردادها

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله

بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی مادر با انگیزش پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهرستان کرمانشاه

زهرا فتحی سنقری

دانشجوی کارشناسی ارشد

گروه روانشناسی و مشاوره، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

arash0771@gmail.com

دکتر کریم افشاری‌نیا

استادیار گروه روانشناسی و مشاوره، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

kafsharinia@yahoo.com

Abstract

The aim of this study is to investigate the correlation between features of mothers' personalities and academic achievement of high school female students who have been studying in the academic year 2015-16 in Kermanshah city. Method: The statistical population of the study included all high school female students in public schools of Kermanshah, who have been studying in the academic year 2015-16. 107 students of secondary schools have been selected as the sample of the present study. The sampling method of the research is a multi-stage random cluster type. In this study, NEO Five-Factor Inventory has been used in order to measure the personality features and Harter's questionnaire has been used for achievement motivation. Also, In order to assess the level of academic performance, the students' final grades in second grade of high school are used. Findings: The results of the study indicate that there is not a meaningful correlation between features of mothers' personalities and academic performance. But the correlation between features of mothers' personalities and academic motivation is significant.

Keywords: personality features, academic improvements, students, achievement motivation.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه‌ی بین ویژگی‌های شخصیتی مادران با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه مدارس دولتی شهرستان کرمانشاه که در سال ۹۵-۱۳۹۴ مشغول به تحصیل هستند می‌باشد. نمونه پژوهش حاضر به حجم ۱۰۷ نفر دانش‌آموز از مقطع متوسطه انتخاب گردیده است. روش نمونه‌گیری پژوهش نیز از نوع تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای می‌باشد. در این پژوهش برای سنجش ویژگی‌های شخصیتی از پرسشنامه پنج عاملی NEO-FFI و برای سنجش انگیزش پیشرفت از پرسشنامه هارتر استفاده شد است. برای سنجش سطح عملکرد تحصیلی نیز از نمرات دانش‌آموزان در پایان ترم استفاده شده است. نتایج حاصل از پژوهش بیانگر آن است که ارتباط معناداری بین ویژگی‌های شخصیتی مادران و عملکرد تحصیلی وجود ندارد. اما این ارتباط برای ویژگی‌های شخصیتی مادر و انگیزش تحصیلی معنادار است.

واژگان کلیدی: ویژگی‌های شخصیتی، پیشرفت تحصیلی، انگیزش پیشرفت.

۱. مقدمه :

مسأله موفقیت یا عدم موفقیت در امر تحصیل از مهم‌ترین دغدغه‌های هر نظام آموزشی است. موفقیت و پیشرفت تحصیلی در هر جامعه نشان‌دهنده موفقیت نظام آموزشی در زمینه هدف‌یابی و توجه به رفع نیازهای فردی است. بنابراین نظام آموزشی را زمانی می‌توان کارآمد و موفق دانست که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان آن در دوره‌های مختلف دارای بیشترین و بالاترین رقم باشد.

از جمله مهم‌ترین نگرانی‌های مسئولان آموزش، معلمان و استادان و خانواده‌ها، پیشرفت تحصیلی و جلوگیری از افت تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان است (Logan, 1997). نقطه مقابل پیشرفت تحصیلی، افت تحصیلی است که بر اساس مطالعات متعدد تأثیر بسزایی در سرنوشت فرد داشته و همچنین هزینه گزافی به خانواده و جامعه تحمیل می‌کند. در ایران، این امر از مهم‌ترین مشکلات کنونی نظام آموزشی است که هر ساله ده‌ها میلیارد ریال از بودجه کشور را هدر می‌دهد و نیروهای بالقوه و سرمایه‌های جامعه که همان نیروی انسانی است، بی‌ثمر می‌ماند (Golshan, 1995). پیشرفت تحصیلی به توانایی آموخته‌شده یا اکتسابی فرد در موضوعات آموزشی اطلاق می‌شود که به وسیله آزمون‌های معلم‌ساخته اندازه‌گیری می‌شود (Navidi, 2004). به‌طور کلی این اصطلاح به معنای مقدار یادگیری آموزشی فرد است، به طوری که بتوان آنها را در مقوله کلی عوامل مربوط به تفاوت‌های فردی و عوامل مربوط به مدرسه و نظام آموزش و پرورش مورد مطالعه قرار داد (Soliman, 2002). از آنجایی که شرط مهم برای رشد و شکوفایی هر جامعه‌ای وجود افراد آگاه، کارآمد و خلاق است، لذا پرورش و تقویت انگیزه پیشرفت سبب ایجاد انرژی و جهت‌دهی مناسب رفتار، علائق و نیازهای افراد در راستای اهداف ارزشمند و معین می‌شود (Samadi, 2008).

انگیزش پیشرفت تحصیلی عبارت است از گرایشی همه‌جانبه به ارزیابی عملکرد خود با توجه به عالی‌ترین معیارهای تلاش برای موفقیت در عملکرد و برخورداری از لذتی که با موفقیت در عملکرد همراه است (Westland, 2001). انگیزه پیشرفت یکی از مهمترین انگیزه‌های اکتسابی هر فرد است که برای نخستین بار توسط موری مطرح شد. انگیزه پیشرفت عبارت است از گرایش فرد برای گذر از سدها، تلاش برای دستیابی به گونه‌ای برتری و حفظ معیارهای سطح بالا. کسانی که انگیزه پیشرفت بالا دارند، می‌خواهند کامل شوند و کارکرد خود را بهبود بخشند. آنان وظیفه‌شناس‌اند و ترجیح می‌دهند کارهایی انجام دهند که چالش‌برانگیز باشد و به کاری دست زنند که ارزیابی پیشرفت‌شان به‌گونه‌ای (خواه در مقایسه با پیشرفت دیگران یا خواه بر پایه ملاک‌های دیگر)، شدنی باشد. این افراد از عزت نفس برخوردارند، مسئولیت فردی را ترجیح می‌دهند و دوست دارند که به گونه‌ای ملموس از نتایج کار خود آگاه شوند. نمره‌های درسی آنها خوب است، در فعالیت‌های اجتماعی شرکت می‌کنند و در برابر فشارهای اجتماعی بیرونی مقاومت نشان می‌دهند. اگر کاری را در توان خود ببینند حاضرند تا اندازه‌ای دل به دریا بزنند و خطر کنند، ولی در کارهایی مانند شرط‌بندی در اسب‌دوانی که نتایج کار کاملاً تصادفی است، حاضر نیستند خود را به دست بخت و تصادف بسپارند (Biabangard, 2006).

یافته‌های برخی پژوهش‌ها و مطالعات انجام شده، مبین نقش و اهمیت انگیزه پیشرفت در پیشرفت تحصیلی است. نتایج پژوهش شاهانی بیلاق و بنابی مبارکی و همکاران در سال ۱۳۸۴ در مورد بررسی روابط بین موضوعی و درون موضوعی انگیزش تحصیلی (خودکارآمدی، ارزش تکلیف، هدف عملکردگرا، عملکرد گریز و تبحری) در دانش‌آموزان دختر سال اول دبیرستان شهر اهواز، حاکی از این است که روابط مثبت و معنی‌داری بین این سازه‌ها و در دروس مختلف وجود دارد (Shahni and et al, 2006). حسن‌زاده در مطالعه خود به این نتیجه دست یافت که بین انگیزش درونی و پیشرفت تحصیلی و همچنین منبع کنترل درونی و پیشرفت تحصیلی، رابطه معنی‌داری وجود دارد (Porshafei, 1990). پژوهش‌های البرز، سیف، لطیفیان، و همچنین آندرمین و ماهر در سال ۱۹۹۰، آمس در سال ۱۹۹۲ و لئونداری (Leondari) و همکاران در سال ۱۹۹۸ نشان‌دهنده رابطه بین انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی است. بنابراین با توجه به این که انگیزه پیشرفت یکی از مهم‌ترین

عوامل پیشرفت تحصیلی است. لذا با در نظر گرفتن متغیرهای گوناگون وابسته به انگیزه پیشرفت، آموزش راهبردهای فراشناخت را می‌توان روش مؤثری برای ارتقا انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان در نظر گرفت (عشورنژاد، ۱۳۹۲).

می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین عوامل محیطی و تأثیرگذار در امر پیشرفت و عملکرد تحصیلی خانواده است که بعد کارکردی آن در مطالعه‌های مختلف مورد تأمل قرار گرفته است (نجمی، ۱۳۸۹). والدین و به‌ویژه مادر با رفتارهای خود، آفریننده موقعیت‌هایی هستند که رفتارهای خاص را در کودک برمی‌انگیزد و یا سرمشق‌هایی را برای الگوسازی در اختیار آنها قرار داده و یا به تشویق دسته‌ی خاصی از رفتارها می‌پردازد (Pervin, 2005). تحقیقات محسن عامری‌زاده تحت عنوان رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی والدین با انگیزش پیشرفت و تأثیر آن بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان اظهار می‌دارد، بین اضطراب و افسردگی و سواس والدین با سطح پیشرفت تحصیلی نوجوانان ارتباط معناداری وجود دارد (عامری‌زاده، ۱۳۸۱).

نیگ (Nigg, 1996) در تحقیقات خود با عنوان "بررسی رابطه بین ویژگی شخصیتی والدین در پیشگویی مشکلات رفتاری کودکان" اظهار می‌دارد، وظیفه‌شناسی زیاد مادرانه با سطوح پایین پرخاشگری در این کودکان ارتباط داشته است. و بین روان‌آزرده خویی مادر با پرخاشگری کودک رابطه معناداری وجود دارد. در مادران کودکان مبتلا به اختلال نقص، بیش فعالی، رفتار پرخاشگرانه، اضطراب و افسردگی بیشتری مشاهده شد. ون هوک (Van Hoeke) و همکاران (به نقل از عامری‌زاده، ۱۳۸۱) در مطالعه‌ی خود بر روی کودکان مبتلا به انواع بی‌اختیاری ادراری دریافتند، والدین کودکان مبتلا به بی‌اختیاری ادراری نسبت به والدین کودکان گروه سالم نمره‌های کمتری را در اوصاف با وجدان بودن و وظیفه‌شناسی از مقیاس شخصیت NEO و نمره‌های بیشتری را در روان‌آزرده خویی کسب می‌کردند. آیزنبرگ و لوسویا (Eisenberg, and Losoya, 1997). به نقل از عامری‌زاده، ۱۳۸۱) در تحقیقات خود در سال ۱۹۹۷ دریافتند که پاسخگویی والدین به فرزندان و نظارت کافی والدین در رفتارهای فرزندان خود اثرات مهمی دارد که یکی از مهم‌ترین اثرات آن ارتقای موفقیت و پیشرفت تحصیلی فرزندان خود است. اگر چه از دیدگاه‌های مختلف روانشناسی و علوم تربیتی، هوش استعداد فردی را یاری می‌کند تا تحصیل را بهتر انجام دهد. ولی آیا می‌توان عامل محیط خانواده را در پیشرفت تحصیلی فرد باطل دانست؟

عواملی که در محیط آموزشی برای یک سطح جامعه از دانش‌آموزان در نظر گرفته می‌شود یکسان است و کودک در یک محیط آموزشی یکسان در مدرسه آموزش می‌بیند ولی محیط خانواده را نمی‌توان برای همه یکسان فرض کرد. چون مسایل زیادی در خانواده وجود دارد که نمی‌تواند برای همه یکسان فرض شود. دانش‌آموزان در مدرسه احتیاج به آموزش بهتر دارند ولی در خانواده به حمایت و محبت از طرف والدین برای دریافت آموزش بهتر و سازندگی دارند. مسلم است که اختلافات در سطح خانواده و کمبودها باعث عدم تمرکز فکری دانش‌آموزان خواهد بود. در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مسایل مهمی دخالت دارند. وضعیت اقتصادی-اجتماعی، میزان سواد والدین، تلاش و کوشش و استعداد خود دانش‌آموز و وسایل کمک آموزشی و بالاخره مشارکت و همکاری مدرسه و اولیاء دانش‌آموز را می‌توان نام برد (عامری‌زاده، ۱۳۸۴).

در پژوهشی که توسط کخا (۱۳۹۴) با عنوان "نقش انگیزش تحصیلی و خودکارآمدی در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان" انجام شد تحلیل داده‌ها نشان داد که انگیزه پیشرفت با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار و مثبت دارد به عبارتی $(p < 0.01, r = 0.32)$ است. و همچنین مولفه‌های خودکارآمدی با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنادار دارند و قادرند که پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی کنند به عبارتی استعداد $(p < 0.01, r = 0.23)$ و بافت $(p < 0.01, r = 0.15)$ است. همچنین شناسایی پیشرفت تحصیلی و عامل‌های تأثیرگذار بر آن امری بسیار مهم است. باتوجه به نتایج این پژوهش انگیزه پیشرفت و خودکارآمدی از عوامل مرتبط با پیشرفت تحصیلی هستند که این امر باید مورد توجه کارشناسان و معلم‌ها قرار گیرد.

در پژوهشی که توسط گلزار مقدم (۱۳۹۳) تحت عنوان "نقش فناوری آموزشی بر انگیزه پیشرفت تحصیلی، خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان پسرمدارس (عادی و هوشمند) سال هفتم شهرستان سبزوار" انجام شد یافته‌ها پژوهش نشان داد که نه تنها فناوری آموزشی بر انگیزه پیشرفت تحصیلی و خودکارآمدی دانش‌آموزان سال هفتم مدارس شهرستان سبزوار تأثیر دارد؛ بلکه فناوری آموزشی بر مولفه‌های انگیزه پیشرفت تحصیلی (انگیزه قوی برای حرکت به سمت بالا، تمایل به تلاش مجدد، انجام کار به نحو احسن، بالا بودن سطح آرزوها و آینده‌نگر) و مولفه‌های خودکارآمدی (تلاش جهت انجام و اتمام کار و

عقاید فرد نسبت به توانایی های خود) دانش آموزان سال هفتم مدارس تأثیر دارد. در نهایت مشخص شد که فناوری آموزشی نیز بر عملکرد دانش آموزان سال هفتم مدارس شهرستان سبزوار تأثیر دارد.

خسروپور (۱۳۹۳) پژوهشی تحت عنوان "رابطه بین کمال گرایی، انگیزه پیشرفت و عزت نفس با عملکرد تحصیلی دانشجویان رشته پرستاری" انجام داد. یافته ها نشان داد بین کمال گرایی، انگیزه پیشرفت و عزت نفس با عملکرد تحصیلی رابطه مثبت معنی داری وجود دارد ($P < 0/05$). کمال گرایی، انگیزه پیشرفت و عزت نفس با یکدیگر ۳۱ درصد واریانس عملکرد تحصیلی را پیش بینی کردند، اما بررسی رابطه خطی متغیرهای پیش بین مورد بررسی نشان داد که فقط رابطه انگیزه پیشرفت با عملکرد تحصیلی معنی دار بود. به نظر می رسد برای بهبود موفقیت تحصیلی دانشجویان باید به ویژگی های کمال گرایی، عزت نفس و به ویژه انگیزه پیشرفت توجه شود.

حال در این پژوهش سوال اصلی این است: که آیا ویژگی های شخصیتی مادر بر انگیزش پیشرفت و عملکرد تحصیلی فرزندان تأثیرگذار است یا خیر؟

در این راستا اهداف و فرضیاتی به شکل زیر تدوین گردید:

۱.۱ اهداف پژوهش

- تعیین رابطه بین ویژگی های شخصیتی مادر با انگیزش پیشرفت.
- تعیین رابطه بین ویژگی های شخصیتی مادر با عملکرد تحصیلی.
- تعیین توان ویژگی های شخصیتی مادر در پیش بینی انگیزش پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان.

۲.۱ فرضیه های پژوهش

- بین ویژگی های شخصیتی مادر با انگیزش پیشرفت دانش آموزان رابطه وجود دارد.
- بین ویژگی های شخصیتی مادر با عملکرد تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
- ویژگی های شخصیتی مادر توان پیش بینی انگیزش پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان را دارد.

۲. روش تحقیق:

این پژوهش به منظور بررسی رابطه بین ویژگی های شخصیتی مادر با انگیزش پیشرفت تحصیلی و عملکرد دانش آموزان دختر دوره متوسطه طرح ریزی شده است. با توجه به هدف و فرضیات پژوهشی مطرح شده، این پژوهش از لحاظ هدف جزء پژوهش های کاربردی و از لحاظ اجرا یا شیوه جمع آوری داده ها از نوع توصیفی - همبستگی می باشد. به منظور سنجش ویژگی های شخصیتی از پرسشنامه پنج عاملی NEO-FFI و برای سنجش انگیزش پیشرفت، از پرسشنامه استاندارد انگیزش تحصیلی هارتر که هدف آن بررسی انگیزش تحصیلی در بین دانش آموزان می باشد، و همچنین برای سنجش سطح عملکرد تحصیلی نیز از نمرات پایان ترم دانش آموزان استفاده شده است.

پرسشنامه NEO یکی از جدیدترین پرسشنامه های مربوط به ارزیابی شخصیت بر اساس دیدگاه تحلیل عاملی است. این آزمون به لحاظ انعکاس ۵ عامل اصلی، امروزه به عنوان یک مدل فراگیر بر اساس تحلیل عوامل محسوب می شود و به دلیل گستردگی کاربرد آن در ارزیابی شخصیت افراد سالم و نیز در امور بالینی می تواند یکی از مناسب ترین ابزارهای ارزیابی شخصیت باشد. این آزمون به دلیل بررسی های گوناگونی که در گروه های سنی و در فرهنگ های مختلف روی آن صورت گرفته است می تواند یکی از جامع ترین آزمون ها در زمینه ارزیابی شخصیت باشد این آزمون طی ۱۵ سال گذشته، موضوع تحقیقات مختلف بر روی نمونه های بالینی و بزرگسالان سالم بوده است. از این رو سودمندی آن هم در جریانات بالینی و هم در جریانات تحقیقی ارزیابی شده است.

در حال حاضر آزمون ۵ عاملی NEO کاربردی جهانی دارد و به منظور تحقیق به زبان های چکوسلواکی، عربی، هلندی، فرانسوی، آلمانی، ژاپنی، نروژی، لهستانی و سوئدی ترجمه شده است. پرسشنامه شخصیتی NEO-FFI توسط مک کری و

کاستا روی ۲۰۸ نفر از دانشجویان آمریکایی به فاصله سه ماه اجرا گردید که ضرایب اعتبار آن بین ۰/۸۳ تا ۰/۷۵ به دست آمده است.

مقیاس استاندارد انگیزش تحصیلی هارتر شامل ۳۳ گویه بوده و هدف آن بررسی انگیزش تحصیلی در بین دانش‌آموزان می‌باشد. این ابزار شکل اصلاح شده مقیاس هارتر (۱۹۸۰، ۱۹۸۱) به عنوان یک ابزار سنجش انگیزش تحصیلی است. مقیاس اصلی هارتر، انگیزش تحصیلی را با سؤال‌های دوقطبی می‌سنجد که یک قطب آن انگیزش درونی و قطب دیگر انگیزش بیرونی است و پاسخ آزمودنی به موضوع هر سؤال فقط می‌تواند یکی از دلایل بیرونی یا درونی را در برداشته باشد. از آنجا که در بسیاری موضوع‌های تحصیلی انگیزه‌های درونی و بیرونی هر دو نقش دارند، مقیاس هارتر را به شکل مقیاس‌های معمول درآوردند که هر سؤال تنها یکی از دلایل انگیزش درونی و بیرونی در نظر می‌گیرد.

روایی پیش‌بین مقیاس اصلاح شده هارتر از طریق همبستگی معنی‌دار بین انگیزش درونی، با گزارش‌های معلم از انگیزش درونی تأیید شد. همچنین بین انگیزش درونی و بیرونی و نیز پاره مقیاس‌های آنها و دو شاخص عینی پیشرفت تحصیلی از جمله نمره‌های درسی و نمره‌های پیشرفت تحصیلی، همبستگی معناداری بدست آمد.

هارتر (۱۹۸۱) همچنین ضرایب پایایی پاره مقیاس‌ها را با استفاده از فرمول ۲۰ ریچاردسون بین ۰/۵۴ تا ۰/۸۴ و ضرایب بازآزمایی را در یک نمونه طی دوره ۹ ماهه از ۰/۴۸ تا ۰/۶۳ و در نمونه دیگری به مدت ۵ ماه بین ۰/۵۸ تا ۰/۷۶ گزارش کرده است.

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه مدارس دولتی شهرستان کرمانشاه که در سال ۱۳۹۴-۱۳۹۵ مشغول به تحصیل هستند می‌باشد و روش نمونه‌گیری پژوهش، از نوع تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای می‌باشد.

در ادامه با توجه به فرضیه‌های پژوهش، به منظور تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آمار استنباطی (همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیونی) استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز توسط نرم افزار SPSS 20 صورت گرفته است.

۳. یافته‌ها:

تجزیه و تحلیل به منظور تنظیم و خلاصه کردن داده‌ها به صورت اطلاعاتی روشن، خوانا، مستدل و تفسیرپذیر به کار می‌رود، به گونه‌ای که بتوان روابط موجود در مسائل پژوهش را کشف، بررسی و آزمون نمود. این بخش با یافته‌های توصیفی و سپس بررسی نرمال بودن متغیرها آغاز می‌شود و در ادامه با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون به بررسی فرضیات پرداخته شده است.

در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی از جمله میانگین، مینیمم و ماکزیمم برای هر یک از متغیرهای پژوهش ذکر شده است.

۱. یافته‌های توصیفی

متغیرها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	واریانس	مینیمم	ماکزیمم	مجموع
ویژگی‌های شخصیت	۱۰۷	۱۴۲/۱۶۲	۱۳/۰۶	۱۷۰/۷۸۸	۱۰۲	۱۶۹	۱۵۲۱۱/۳۹
انگیزش	۱۰۷	۱۰۳/۴۹	۱۳/۵۷	۱۸۴/۳۱۸	۷۳/۵۵	۱۵۱	۱۱۰۷۳/۴۵
عملکرد تحصیلی	۱۰۷	۱۶/۸۰	۱/۷۶	۳/۱۱	۱۳	۱۹/۷۱	۱۷۹۷/۶۸

به منظور بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون کلموگروف اسمیرنوف استفاده شده است. فرض صفر در این آزمون بیان می‌کند: داده‌ها از توزیع نرمال تبعیت می‌کند.

۲. آزمون کلموگروف اسمیرنوف

میانگین	انحراف معیار	آماره اسمیرنوف کلوگروف	سطح معناداری
۱۴۲/۱۶	۱۳/۰۶	۰/۹۱۶	۰/۳۷۱
۱۰۳/۵۷	۱۳/۶۳	۰/۶۵۲	۰/۷۸۹
۱۶/۸۰	۱/۷۶	۰/۹۹۰	۰/۲۸۱

با توجه به سطوح معناداری جدول ۲ که برای تمام متغیرها از ۰/۰۵ بیشتر است، نتیجه می شود که فرض صفر پذیرفته می شود و می توان گفت که متغیرهای آزمون از توزیع نرمال پیروی می کنند.

اکنون به منظور بررسی فرضیات پژوهش با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، به بررسی رابطه بین متغیرها پرداخته شده است.

فرضیه اول: با توجه به سطح معناداری جدول ۳ که از ۰/۰۵ کمتر است، می توان نتیجه گرفت که میان دو متغیر ویژگی های شخصیتی مادر و انگیزش پیشرفت ارتباط معناداری برقرار است. میزان این ارتباط تقریباً ضعیف و مثبت می باشد.

جدول ۳: ضریب همبستگی پیرسون میان متغیرهای ویژگی های شخصیتی مادر و انگیزش پیشرفت

انگیزش پیشرفت		متغیرها
ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری	ویژگی های شخصیتی مادر
۰/۲۰۴*	۰/۰۳۵	

فرضیه دوم: با توجه به سطح معناداری جدول ۴ که از ۰/۰۵ بیشتر است، می توان نتیجه گرفت که میان دو متغیر ویژگی های شخصیتی مادر و عملکرد تحصیلی ارتباط معناداری برقرار نیست.

جدول ۴: ضریب همبستگی پیرسون میان متغیرهای ویژگی های شخصیتی مادر و عملکرد تحصیلی

عملکرد تحصیلی		متغیرها
ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری	ویژگی های شخصیتی مادر
۰/۰۷	۰/۴۷۷	

فرضیه سوم: همانطور که از جدول ۵ مشاهده می شود مقادیر $R=0/204$ (ضریب همبستگی چندگانه) و مجذور آن یعنی $RS= 0/041$ بیان می کند که حدود ۰/۰۴ درصد از پراکندگی متغیر وابسته توسط متغیرهای پیش بین (مدل رگرسیون) توجیه می شود، و چون مقدار سطح معنی داری از ۰/۰۵ کمتر است فرض مناسب بودن مدل رگرسیونی تأیید می شود. به این معنا که مدل رگرسیونی قابلیت پیش بینی متغیر وابسته را دارد.

اما در مورد سهم و نقش هر یک از متغیرها در تبیین متغیر وابسته باید مقادیر بتا را در نظر گرفت. زیرا این مقادیر استاندارد شده است و امکان مقایسه و تعیین سهم نسبی هر یک از متغیرها را فراهم می سازد. بر اساس بتای بدست آمده در جدول ۶، به ازای ۰/۲۰۴ تغییر در ویژگی های شخصیتی، یک واحد تغییر در متغیر وابسته حاصل می شود. و به اندازه ۰،۰۹۹ تغییر در انحراف معیار ویژگی های شخصیتی یک واحد تغییر در انحراف معیار متغیر وابسته ایجاد می گردد.

در جدول ۶ هر ضریبی که سطح معنی داری آن از ۰/۰۵ کمتر باشد در مدل رگرسیونی قرار می گیرد لذا بر اساس سطوح معناداری این جدول می توان نتیجه گرفت که فرضیه سوم پذیرفته می شود و مدل رگرسیونی آن به شکل زیر است:

$$\text{(ویژگی های شخصیتی)} \times 0/204 + 73/426 = \text{انگیزش پیشرفت}$$

جدول ۵ : خلاصه مدل

سطح معناداری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	
۰/۰۳۵	۴/۵۳۹	۸۰۹/۶۵۹	۱	۸۰۹/۶۵۹	رگرسیون
		۱۷۸/۳۶۳	۱۰۵	۱۸۷۲۸/۰۶۴	باقیمانده‌ها
			۱۰۶	۱۹۵۳۷/۷۲۳	کل

$$R=۰,۲۰۴, RS= ۰,۰۴۱$$

جدول ۶ : ضرایب رگرسیونی

sig	T	ضرایب غیراستاندارد		متغیرها
		Beta	Std B	
۰/۰۰۰	۵/۱۸۲		۱۴/۱۷۰	ثابت رگرسیونی
۰/۰۳۵	۲/۱۳۱	۰/۲۰۴	۰/۰۹۹	انگیزش پیشرفت

۴. بحث و نتیجه‌گیری :

تحلیل داده‌ها، فرضیه اول پژوهش را که بیانگر این بود : بین ویژگی‌های شخصیتی مادر با انگیزش پیشرفت دانش‌آموزان رابطه وجود دارد، تأیید کرد که با پژوهش‌های صمدپور (۱۳۹۰)، کریستین سون و همکاران (۲۰۰۳)، اولدانی (۱۹۹۳)، جنوفری افت شولترز (۱۹۹۳)، راکبیچ (۱۹۷۳)، پینتریچ و دگورو (۱۹۹۰)، مدی (۱۹۹۰)، ربتا (۱۹۹۳)، زیمرمن و پونز (۱۹۹۱) و ال‌نایال (۱۹۹۱) (به نقل از عابدی، ۱۳۸۱) همسویی دارد.

امروزه نظام تعلیم و تربیت هر جامعه زیربنای توسعه اجتماعی اقتصادی، سیاسی و فرهنگی آن جامعه به شمار می‌رود. بررسی عوامل پیشرفت جوامع پیشرفته نشان می‌دهد که همه این کشورها از آموزش و پرورش توانمند، مؤثر و کارآمدی برخوردارند. و یکی از ابعاد پیشرفت در آموزش عالی، پیشرفت تحصیلی است که مفهوم آن معلومات یا مهارت‌های اکتسابی عمومی یا خصوصی در موضوعات درسی است که معمولاً به وسیله‌ی آزمایش‌ها و نشانه‌ها یا هردو که معلمان برای دانش‌آموزان وضع می‌کنند اندازه‌گیری می‌شود. اما به نظر می‌رسد که تحصیل در نظام تعلیم و تربیت امروزی به عنوان یک امر تقلیدی درآمده است تحصیلی که در آن انگیزه پیشرفت وجود نداشته باشد بی‌حاصل و بی‌نتیجه خواهد بود.

این که چه تعداد از محصلین دارای انگیزه پیشرفت تحصیلی هستند؟ و چه تعداد از محصلین از زمینه تحصیلی خود رضایت دارند؟ از سئوالات اساسی و جدی می‌تواند باشد. یکی از مهمترین اهداف برنامه‌های آموزش و پرورش یک کشور باید انجام طرح‌های پژوهشی و آموزشی برای انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان و سپس تقویت و هدایت این انگیزه باشد. پژوهش‌های روان‌شناسی نشان داده است که می‌توان انگیزه پیشرفت را در دانش‌آموزان ایجاد کرد. آموزش انگیزه پیشرفت، به نوبه خود موجب پیشرفت تحصیلی و در نهایت باروری نیروی اندیشه انسان‌ها می‌گردد. تحقیقات نشان داده است افرادی که دارای انگیزش پیشرفت تحصیلی قوی هستند در مقایسه با آنهایی که انگیزه پیشرفت ضعیفی دارند در یادگیری و عملکرد بهتر و سریعتر هستند. شرط اصلی این است که میل به پیشرفت در آنها برانگیخته شود. انگیزش پیشرفت قادر است دانش‌آموزان را برای درس خواندن بر انگیزد، در حقیقت نشان داده شده است که انگیزه پیشرفت می‌تواند یادگیری را تسهیل بخشد. افرادی که دارای انگیزه پیشرفت بیشتری هستند با کوشش و جدیت بیشتری به امر تحصیل پرداخته‌اند. این افراد در هر جا و در هر سازمانی مشغول به کار شوند موجب پیشرفت آن سازمان می‌گردند.

از طرفی بنا بر تحقیقات پژوهشگران، یکی از عوامل تأثیرگذار در ایجاد انگیزش پیشرفت، ویژگی‌های شخصیتی والدین و بخصوص مادر است. ویژگی‌های شخصیتی والدین به طور قابل توجهی پیامدهای مهمی را برای پیشرفت تحصیلی کودکان به

دنبال دارد. شخصیت افراد خانواده و والدین به ویژه مادر از جمله عناصر مداخله کننده در روابط بین شخصی است. هنگامی که روانشناسان درباره شخصیت و ویژگی‌های شخصیتی صحبت می‌کنند مقصودشان مفهومی پویاست که بیانگر رشد و تکامل کل سیستم روانی شخص است. مادر با رفتارهای خود، آفریننده موقعیت‌هایی است که رفتارهای خاص را در کودک برمی‌انگیزد و یا سرمشق‌هایی را برای الگوسازی در اختیار آنها قرار داده و یا به تشویق دسته‌ی خاصی از رفتارها می‌پردازد.

تحلیل داده‌ها همچنین فرض دوم مبنی بر این که بین ویژگی‌های شخصیتی مادر با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد، را رد می‌کند. که با پژوهش‌های لورندا و همکاران (۲۰۱۶)، لورا و همکاران (۲۰۱۳)، محسن عامری‌زاده (۱۳۸۴)، مک فارلین (۲۰۰۵) (به نقل از رضایی، ۱۳۸۶)، لورین و همکاران (۲۰۰۴) (به نقل از معتمدین، ۱۳۸۵) و کریستین سون و همکاران (۲۰۰۳) (به نقل از رضایی، ۱۳۸۶)، همسویی ندارد.

از مهمترین آفت‌های نظام‌های آموزشی جهانی و من جمله کشور ما افت تحصیلی است که همه ساله به صورت‌های گوناگون تعداد بسیاری از استعداد‌های بالقوه انسانی و منابع اقتصادی جامعه را هدر داده و نابسامانی‌های فردی و اجتماعی را بر جای می‌گذارد، هرچند پاره‌ای از موارد افت تحصیل در بعضی از رشته‌های خاص بیشتر مشاهده می‌شود ولی می‌توان علل آن را تقریباً یکسان دانست. بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت و ترقی جوامع پیشرفته نشان می‌دهد که همه این کشورها از آموزش و پرورش توانمند و کارآمد برخوردار بوده‌اند. این نهاد از یک سو با کودکان و نوجوانان و جوانان خلاق، مبتکر و مستعد و از طرف دیگر با طیف گسترده‌ای از مردم به عنوان خانواده یا اولیای دانش‌آموزان در ارتباط است و تعلیمات و آموزش‌های خود را چه مثبت و چه منفی به پیکره جامعه تزریق می‌کند.

بدون تردید هیچ نظام آموزشی نمی‌تواند صددرصد به اهداف آموزشی خود برسد، ولی موفق بودن هر نظام آموزشی به نزدیک‌تر شدن هرچه بیش‌تر به اهداف تعیین شده بستگی دارد برای نزدیک‌تر شدن به اهداف نظام آموزشی حتماً می‌بایست عوامل مؤثر بر افت تحصیلی را شناخت و اثرهای آن را کاهش داد. از طرفی شخصیت را می‌توان کارکرد کل گرایانه پردازش‌های عالی مغز در نظر گرفت. مؤلفه‌های شخصیتی در همه زمینه‌های زندگی افراد تأثیر دارند. مؤلفه‌های شخصیتی بر متغیرهای بسیاری در زندگی فردی تأثیر دارند که از آن جمله می‌توان به انگیزش و عملکرد تحصیلی اشاره کرد. ویژگی‌ها و خصوصیات شخصیتی افراد و خصوصاً مادر، می‌تواند تأثیرگذارترین عامل در برقراری ارتباط با کودکان و عملکرد تحصیلی آنها باشد.

تحقیقات محسن عامری زاده تحت عنوان رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی والدین با انگیزش پیشرفت و تأثیر آن بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان اظهار می‌دارد: بین اضطراب و افسردگی و وسواس والدین با سطح پیشرفت تحصیلی نوجوانان ارتباط معناداری وجود دارد.

فرض سوم مبنی بر اینکه ویژگی‌های شخصیتی مادر توان پیش‌بینی انگیزش پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را دارد، نیز به موجب داده‌ها تایید می‌شود. و با ضریب اثرگذاری (۰/۲۱۱)، متغیر ویژگی‌های شخصیتی مادر، توان پیش‌بینی انگیزش پیشرفت را دارد. که با پژوهش فیلیکس و همکاران (۲۰۱۵) همسو است.

نقش مادر، و خصوصاً ویژگی‌های شخصیتی او، به خصوص در شرایطی که پدران حضور کمتری در خانه دارند، در سطح فکری خانواده مهم‌تر است. این موضوع شاید خلاف تصور عده‌ای باشد که در مسائل فکری خانواده نقش پدر را مهم‌تر می‌دانند. شاید خود مادران هم تصور نکنند که چقدر در سطح فکری و فرهنگی خانواده می‌توانند مؤثر باشند. یادآور می‌شود که سطح فکری، فقط به معنای سطح تحصیلات نیست و عوامل دیگری در این خصوص مؤثرند.

مادران، اعم از شاغل و غیرشاغل، حضور بیشتری در خانه دارند. از طرف دیگر، مادرها بسیار بیشتر از پدرها، پیگیر روند تحصیلی فرزندان‌شان هستند. در دوره ابتدایی که بنیادی‌ترین سال‌های تحصیل را در برمی‌گیرد، بیشتر مادرها نقش کنترل‌کننده مستمری دارند. به طور معمول، پدرها از دوره‌های راهنمایی و متوسطه بیشتر وارد عمل می‌شوند، آن هم به عنوان اهرم‌های فشار، خلاصه آنکه، حداقل در ۱۰ سال اول زندگی، ارتباط مادر با فرزند بیش از هر کسی است و تأثیر مادر در سطح فکری فرزند هم، می‌تواند بیش از هر کسی باشد.

حضور یک فرزند با هوش و درس‌خوان در خانواده که از همان سال‌های اول تحصیل قابل تشخیص است، وظیفه والدین و به خصوص مادر را صد چندان می‌کند. متأسفانه مادران وظیفه خود را در این می‌بینند که بالای سر فرزندشان بایستند، تا او

مشق‌هایش را بنویسد، از او درس بپرسند، دیکته بگویند و یا حتی بعضی از کارهای درسی فرزندشان را انجام دهند. مادرائی که علاقه‌مند به پیشرفت مستمر و واقعی فرزندشان هستند، باید جهت قسمتی از فعالیت‌ها را به طرف خود برگردانند. مادران باید پا به پای فرزندان، پیش روند، اما نه در امور درسی، بلکه در رشد فکری و فرهنگی.

یک مادر منطقی، در وهله اول انتظار خودش را از خود بالا می‌برد و به آنچه دارد قانع نمی‌شود. او همه وقتش را به امور روزمره و خنثی اختصاص نمی‌دهد بلکه در تربیت فرزند، وقت‌هایش را به زمان‌هایی برای سرگرمی و زمان‌هایی برای ارتقای اندیشه تقسیم می‌کند.

در حالت کلی، نتایج حاصل از این پژوهش بیانگر آن است که ارتباط معناداری بین عوامل شخصیتی مادران و عملکرد تحصیلی وجود ندارد. همچنین میزان ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی مادر با عامل انگیزش تحصیلی در افراد نمونه، تا حدودی ضعیف بود. که البته نتایج این تحقیق می‌تواند تحت تأثیری عواملی از جمله:

- عدم همکاری مادران برای حضور در مدرسه و تکمیل پرسشنامه‌ها.
- محدود بودن دامنه تحقیق به دختران مقطع متوسطه و عدم امکان تعمیم نتایج در مورد دانش‌آموزان پسر.
- و همچنین ممکن است برخی از مادران به دلایل مختلف از جمله سطح سواد پایین، بدرستی به سوالات پرسشنامه پاسخ نداده باشند که در آن صورت، نتیجه تحقیق تحت تأثیر قرار خواهد گرفت.

باشد.

۵. منابع:

خسروپور، فرشید؛ نیکویی، مژگان، رابطه بین کمال‌گرایی، انگیزه پیشرفت و عزت نفس با عملکرد تحصیلی دانشجویان رشته پرستاری. گام‌های توسعه در آموزش پزشکی، ۱۱ (۴)، ۱۳۹۳، ۵۴۲-۵۴۹.

رضایی، فاطمه؛ احدی، حسن؛ شریفی، حسن‌پاشا؛ کریمی، یوسف، ۱۳۸۶، رابطه کیفیت زندگی والدین با عملکرد مدرسه‌ای دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر اصفهان. فصلنامه دانش پژوهش در روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوارسگان اصفهان، سال نهم، شماره ۳۳، صص ۱۴۸-۱۳۱.

سیف، علی اکبر، ۱۳۷۹، روش‌های اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، تهران، نشر دوران علی.

صمدپور جواهری، مهستی، ۱۳۹۰، مقایسه رابطه ویژگی‌های شخصیتی والدین و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دارای ADHD و عادی در مقطع ابتدایی شهر تهران. پایان‌نامه، کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی - دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی - دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

عابدی، احمد؛ عربی، حمیدرضا، بررسی رابطه بین انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر دوره‌ی متوسطه‌ی شهر اصفهان با ویژگی‌های خانوادگی و شخصیتی آنان، ۱۳۸۱، آموزه، شماره ۱۳.

عامری‌زاده، سید محسن و فاتحی‌زاده، مریم، بررسی و مقایسه اثربخشی تکنیک‌های شادی بخش بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره راهنمایی شهر اصفهان. اصفهان: شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان، ۱۳۸۴.

عشورنژاد، فاطمه، اثربخشی آموزش راهبردهای فراشناختی بر انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان، روان‌شناسی کاربردی، دوره ۳، شماره ۲۷، ۱۳۹۲، ۱۰۳-۱۱۶.

کخا، مرضیه، نقش انگیزش تحصیلی و خودکارآمدی در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد دانشگاه سمنان، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، ۱۳۹۴.

گلزار مقدم، فرزانه، نقش فناوری آموزشی بر انگیزه پیشرفت تحصیلی، خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان پسرمدارس(عادی و هوشمند)سال هفتم شهرستان سبزوار، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد دانشگاه پیام‌نور تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، ۱۳۹۳.

معتمدین، مریم، تأثیر آموزش راهبردهای مقابله با باورهای غیرمنطقی بر این باورها و رضایت زناشویی زوجها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۳.

نجمی، سید بدرالدین، رابطه‌ی صفات شخصیتی والدین با نوع اختلالات رفتاری کودکان. مجله اصول بهداشت روانی، دوره ۱۲، شماره ۴۶، ۱۳۸۹، ۳۳-۵۲۲.

- Biabangard S. (2006). Correlation among self-concept, motive and student advance academic. *Psychol Cogn Sci*. 5. 130-43. [Persian]
- Golshan. MR. (1995). *Society education*. Tehran: Shifteh Publication. [Persian]
- Laura Di Giuntaa. Guido Alessandria. Maria Gerbinoa. Paula Luengo Kanacria. Antonio Zuffianob. and Gian Vittorio Caprarab. (2013). The determinants of scholastic achievement: The contribution of personality traits, self-esteem, and academic self-efficacy. *Learning and Individual Differences*. Volume 27. 102–108.
- Logan A. Defeatism academic. cognition., amends. and Rezaei SH. (1997). translator. Mashhad: Astan-e-Ghods Razavi Publication. [Persian]
- Loredana R. Diaconu-Gherasim. and Cornelia Măirean. (2016). Perception of parenting styles and academic achievement: The mediating role of goal orientations. *Learning and Individual Differences*. Volume 49. 378–385.
- Navidi A. (2004). Survey main common and private variables prior academic work, self-esteem academic and intelligence at prospect student development academic. *Q Educ*. 76. 97129.[Persian]
- Nigg JT. Hinshaw SP. (1998). Parent personality traits and psychopathology associated with antisocial behaviors childhood attention deficit hyperactivity disorder. *J Child Psychol Psychiatr* . 39. 145-59.
- Porshafei HS. (1990). Survey correlation self-esteem with student advance academic in Qazvin [dissertation]. Tehran: Tarbiyat Moallem University. [Persian]
- Samadi M. (2008). Influence procedures education and self regulatory on advance academic. *Cogn Sci J*. 9(1). 40-8. [Persian]
- Shahni Yeelagh M. Banai Mobaraki Z. and Shokrkon H. Examine the relationship between the subject matter and academic motivation in first-year students. *J Educ Psychol Shansi Martyr Charmin Univ*. 12(3). 47-76.
- Soliman Nejhad A. and Saharan M. (2002). A correlation control stop and self-regulatory with advance academic. *J Psychol Educ Sci Univ Teh*. 31(2). 175-98.
- Westland E, Arche T. (2001). Exploring cross-cultural difference in self concept. *Cross Cult Res*. 35(3). 280-302.

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

مقاله نویسی علوم انسانی

اصول تنظیم قراردادها

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله